

6. Головінов В. Аналіз практики застосування закону України “Про професійно-технічну освіту” / В. Головінов // Професійно-технічна освіта. – 2014. – № 1. – С. 10.
7. Герасимчук А. В. Фармацевти, харчовики та хіміки – найвинахідливіші [Електронний ресурс] / А. В. Герасимчук. – Режим доступу : <http://www.day.Ksev.ua/126114/>
8. Хагуров Т. А. Реформа образования глазами учителей и преподавателей / Т. А. Хагуров, А. А. Остапенко // СОЦИС. – 2014. – С. 104.
9. Кусаинов А. К. Качество образования в мире и в Казахстане / А. К. Кусаинов. – Алматы : RondSrgA, 2013. – 196 с.
10. Людський капітал України як фактор економічного зростання // Україна: аспекти праці. – 2003. – № 6. – С. 22.

Гаращук Е. В., Куценко В. И. Экономическая среда развития образования в контексте евроинтеграции.

Раскрывается связь образования и экономической среды. Подчеркивается, что работодатели недостаточное внимание уделяют формированию экономической среды, в то же время выставляя высокие требования к качеству подготовки кадров. А потому особое внимание в работе уделено необходимости выявления существующих негативных явлений в подготовке кадров и приведения её в соответствие с потребностями реальной экономики, требований работодателей и стандартов высшего образования в Украине. Обосновываются пути повышения качества подготовки кадров, ускорения достижения европейских стандартов.

Ключевые слова: евроинтеграция, экономический ресурс, механизм, образовательные проблемы, качество образования.

Garashchuk O. A., Kutcenko V. I. Economic environment development of education in the context of European integration.

Link opens education and economic environment. Emphasizes that employers insufficient attention given to the economic environment at the same time exposing the high quality requirements of training. That is why special attention is paid to the need to identify the existing negative phenomena in training and bring it in line with the needs of the real economy, the requirements of employers and standards of higher education in Ukraine. The paper substantiates ways to improve the quality of training, to accelerate the achievement of European standards.

Keywords: European integration, economic resource, mechanism, educational problems, the quality of education.

УДК 338.24:37.014.54(477):378.112

**Романовський О. О.
Українсько-американський гуманітарний інститут
“Вісконсінський Міжнародний Університет (США) в Україні”**

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СФЕРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Статтю присвячено дослідженню організаційно-економічної інноваційної діяльності в системі вищої освіти України. Проаналізовано і узагальнено існуючі теоретичні і практичні дослідження інноваційної діяльності в сфері вищої освіти, виявлено і досліджено економічні механізми і соціальні складові інноваційного розвитку сфери вищої освіти як дієвого чинника підвищення ефективності та удосконалення управління національним господарством.

Ключові слова: організаційно-економічні інновації; сфера вищої освіти; управління національним господарством.

Законом України “Про вищу освіту” від 01.07.2014 № 1556-VII “встановлено основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створено умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами на принципах автономії вищих навчальних закладів, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях” [1].

Унікальна сутність вищої освіти полягає в тому, що вона також є:

- освітньо-виховним *процесом* – надання університетами, іншими вищими навчальними закладами або науковими установами громадянам України нових знань і виховання в них необхідних для суспільства якостей;
- *процесом* пошуку нових знань (наукова діяльність), прикладного використання знань і трансферу технологій (науково-технічна діяльність);
- *сферою* людської діяльності;
- *галуззю* народного господарства;
- відкритою освітньо-науково-культурною *системою*, що має свою будову, мету, характерні ознаки та принципи функціонування і, яка існує та розвивається під впливом зовнішнього середовища (суспільства);
- *підсистемою* (складовою) загальної системи гуманітарної діяльності суспільства.

Відомо, що університети служать багатьом цілям в сучасному суспільстві і тому вони заслуговують на підтримку (а не тільки задля забезпечення їхньої прямої економічної ролі). Суспільства, які ігнорують різноманіття цілей, ролей і завдань університетів, будуть набагато слабкішими. Університети є двигунами економіки знань, але вони служать гуманістичним і культурним цілям суспільства і осіб [2].

Останнім часом багато уваги приділяється створенню та впровадженню інновацій, нових методів, методик і технологій у сфері вищої освіти [3]. Ефективне управління інноваційною діяльністю має велике значення як для успішної розробки й впровадження новітніх технологій, так і для подальшого розвитку науки і техніки, економічного зростання нації. Питанням впровадження інновацій у системі вищої освіти та вищій школі, інноваційним педагогічним технологіям, інноваційній освіті і процесам інноваційного розвитку освіти в Україні присвячено роботи [4-11]; процеси становлення і розвитку інновацій у вищій школі, інноваційна та підприємницька діяльність ВНЗ, а також інноваційна політика ВНЗ розглядаються в [12-15]; інноваційному управлінню ВНЗ і принципам управління ВНЗ в умовах інноваційної економіки присвячено роботи [16-17], менеджменту інновацій в освіті – [18].

Інноваційним моделям дистанційного навчання та інноваціям в інформаційних технологіях присвячено статті [19-20]. Дослідженню теоретико-методологічні засади інноваційного розвитку сфери вищої освіти присвячено роботу [21].

Відомо, що вища освіта є галуззю народногосподарського комплексу, а також суспільним соціально-економічним процесом, що має соціальну й економічну складові, сприяє інноваційному розвитку суспільства та безпосередньо впливає на соціально-економічне зростання нації (рис. 1). Головним же стратегічним завданням і бажаним результатом інноваційного розвитку суспільства є утворення та постійне вдосконалення суспільства знань з інноваційно-орієнтованим типом економіки.

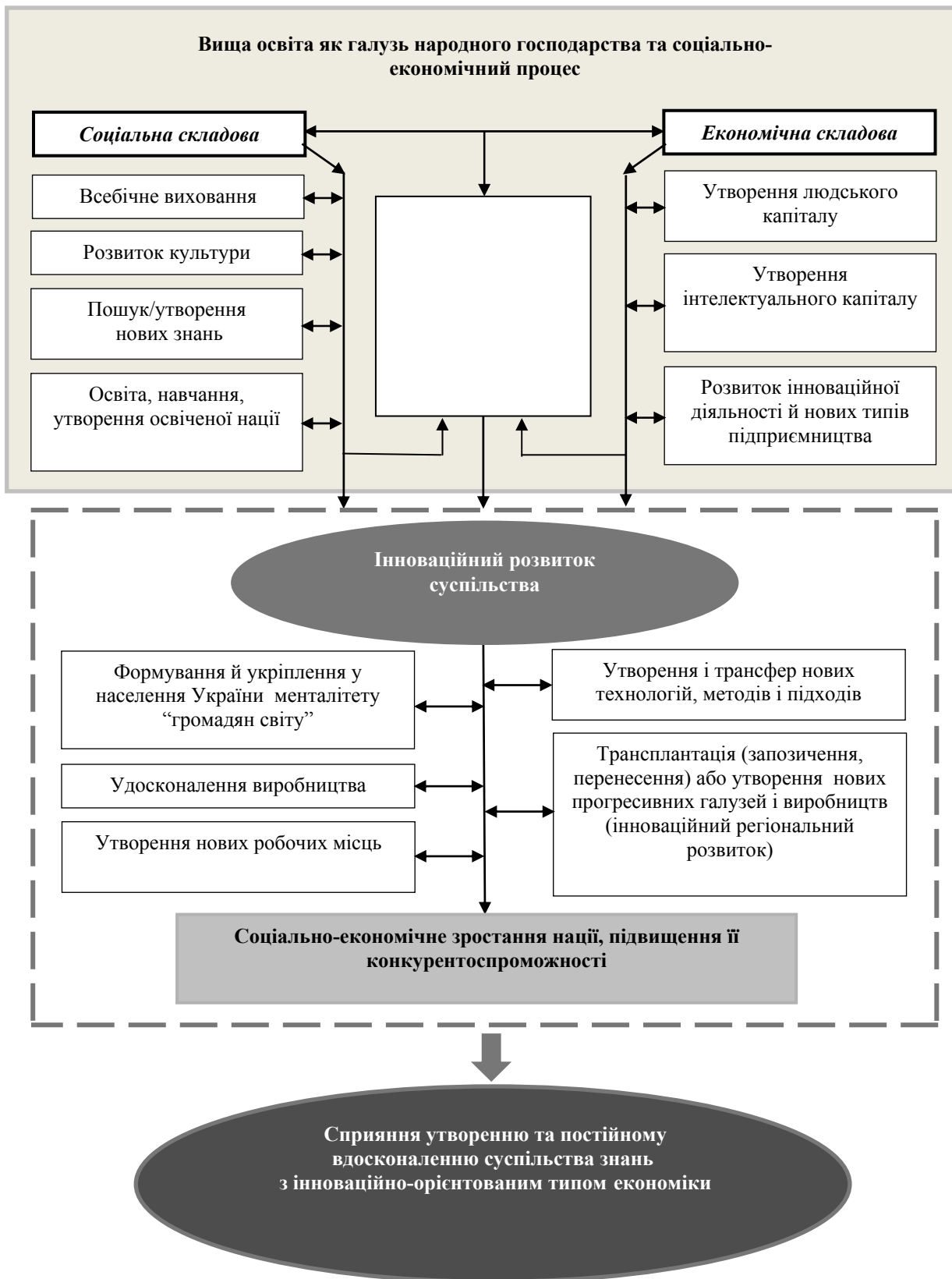

Рис. 1. Функція та складові вищої освіти в сучасному суспільстві

Економічні механізми, що діють у сфері вищої освіти і науки в системі гуманітарної діяльності єдиного народногосподарського комплексу (ЄНГК), базуються на засадах економічної теорії, економіки освіти, економіки невиробничої

сфери (сфери нематеріального виробництва – СНВ) та економіки соціально-культурної сфери (СКС). Сама ж сфера вищої освіти і науки відноситься до третинного та четвертинного секторів економіки, але результати освітньої і наукової діяльності є базовими економічними чинниками усіх чотирьох секторів.

Багаторічний досвід економічно-розвинених країн світу засвідчує вирішальну комплексну соціально-економічну роль вищої освіти і науки в процесі розширеного відтворення, в т.ч. – відтворення виробничих відносин між людьми у цій сфері, властивих їй специфічних закономірностей, а також безпосередній вплив на економічне зростання суспільства.

Об’єктивними передумовами вирішальної комплексної соціально-економічної ролі вищої освіти в сучасному суспільстві є, по-перше, становлення системи освіти як самостійної та специфічної галузі народного господарства, що є чинником людського розвитку; по-друге, розгортання науково-технічної революції (НТР), що зумовила:

- істотне розширення масштабів освіти;
- значне збільшення витрат на неї;
- посилення впливу освіти на розвиток економічної теорії, економічних механізмів державного управління, темпи соціально-економічного зростання;
- ефективність індивідуального, колективного і суспільного виробництва, диференціацію заробітної плати найманих працівників тощо;
- проникнення принципів, методів і механізмів ринкової економіки до сфери академічної діяльності, стрімка комерціалізація діяльності в освітній і науковій сфері, виникнення соціально-економічного явища “академічного капіталізму” та феномену академічного підприємництва.

НТР висунула на передній план такі якості робочої сили, як освіта, кваліфікація, економічне мислення, організаторські здібності, відповідальність тощо. А це, у свою чергу, вимагає кардинального реформування української системи освіти, яка є чинником людського розвитку і підґрунтям для соціально-економічного зростання нації.

По-третє, спрямованість зусиль людства на побудову суспільства знань з інноваційно-орієнтованим типом економіки, не може бути успішно вирішеною без високоосвіченого людського капіталу, інтелектуального капіталу, нових знань та інноваційних технологій. Для вирішення завдань з побудови суспільства знань з інноваційно-орієнтованим типом економіки необхідними є як висока освіченість виконавців – працівників і фахівців різних галузей економіки, науки і техніки, так і наявність активних підприємців, кваліфікованих менеджерів, організаторів і лідерів виробництва й невиробничих (соціальних) процесів, керівників різних рівнів.

При цьому інноваційний розвиток сфери освіти і науки має бути державно-скерованим і здійснюватися в системі гуманітарної діяльності ЄНГК країни на основі дієвої активізації та стимулювання інноваційної діяльності в цій сфері.

Надважливим є те, що в сучасних складних для нашої країни умовах, реформування вищої освіти може здійснювати не тільки безпосередній науково-обґрунтований вплив на подальший розвиток сфери гуманітарної діяльності українського суспільства, а й на протидію ворожій пропаганді, активізацію засобів протистояння гуманітарній агресії, сприяти утворенню об’єктивного світогляду громадян, підтвердженню життєвої необхідності інтеграції незалежної України до європейської родини високорозвинених демократичних країн.

Одним із інноваційних напрямів реформування вищої освіти є запровадження і поширення використання інтелектуального та академічного (університетського) підприємництва, створення нових організаційно-економічних форм взаємодії системи вищої освіти з суспільством, подальше впровадження ринкових механізмів у сфері вищої освіти з метою підвищення віддачі від державного інвестування, ефективності використання інтелектуального та людського капіталу, комерціалізації максимальної кількості результатів наукових досліджень і проектно-конструкторських розробок.

Головними суб'єктами і дійовими особами, що уможливають інноваційний розвиток сфери вищої освіти, а також і суспільства в цілому, є колективи вищих навчальних закладів. Як свідчить міжнародний досвід, найпотужнішими і найбільш успішними інноваторами в системах освіти різних країн виступають, у першу чергу, дослідницькі університети, зорієнтовані на академічне підприємництво в освітній і науковій сферах, а також провідні ВНЗ.

Останні три десятиліття у вищій освіті економічно розвинених країн світу широко й ефективно запроваджуються інновації університетського (академічного) підприємництва, що базуються на внутрішньо-університетському підприємстві, застосуванні методів і прийомів підприємництва в університетській діяльності, ефективній комерціалізації результатів НДДКР. Досягнення підприємницьких університетів провідних країн світу – США, Великобританії, Австралії, Канади та деяких країн Західної Європи засвідчують користь і важливе значення академічного (університетського) підприємництва. Цей вид інтелектуального підприємництва цілком може вважатися інноваційним підходом до вирішення як внутрішніх (фінансування, професорсько-викладацький склад, побудова сучасної інфраструктури, підвищення якості навчання, збільшення обсягів і якості НДДКР), так і зовнішніх (конкурентоспроможність, підвищення рейтингу, іміджу ВНЗ, збільшенню набору студентів, залученню відомих фахівців, співпраці з місцевою громадою тощо) проблем вищих навчальних закладів.

В Україні, як і в багатьох інших державах, існують ВНЗ різних типів (університети, академії, інститути, консерваторії або музичні академії, коледжі й технікуми або училища) і форм власності (державні, комунальні й приватні). Для них, на нашу думку, цікавим і повчальним є позитивний досвід інноваційного університетського підприємництва ВНЗ економічно розвинутих країн, визначення сутності академічного підприємництва та його економічно-організаційних засад.

Підприємницько-орієнтовані дослідницькі університети, університетські бізнес-коледжі і бізнес-школи також утворюють інноваційні бізнес-інкубатори, створюють спін-офф, спін-аут та стартап фірми і компанії, входять до складу технопарків, впливають на інноваційний локальний і регіональний розвиток тощо.

Під *інноваційним розвитком сфери вищої освіти* слід розуміти державно-скеровану структурну перебудову та здійснення якісно нових трансформаційних перетворень галузі вищої освіти та науки в системі гуманітарної діяльності єдиного народногосподарського комплексу на основі дієвої активізації та стимулювання інноваційної діяльності в цій сфері.

Трансформації мають здійснюватися на базі новітніх наукових досягнень і теоретико-методологічних засад, під чітким законодавчим і виконавчим контролем державних і господарських органів, у ефективній системі організації та управління. Стратегія структурної перебудови економіки сфери вищої освіти повинна

ґрунтуватися на принципах самоорганізації і застосування теоретичних і практичних надбань економічної науки.

Інноваційна діяльність в сфері вищої освіти та науки – процес творення, запровадження та поширення в практиці вищої освіти, наукової та інженерно-технічної діяльності нових ідей, засобів, наукових, інженерно-технічних, педагогічних, організаційно-управлінських та економічних методів і технологій, в результаті яких підвищуються показники досягнень структурних компонентів системи вищої освіти, науково-технічної діяльності та наукового обслуговування і відбувається її перехід до якісно вищого рівня.

Ця діяльність:

- 1) базується на теоретико-методологічних засадах педагогічної, науково-технічної та економічної інноватики сфери вищої освіти;
- 2) є спрямованою на трансформаційні перетворення системи вищої освіти;
- 3) має за мету інноваційний розвиток вищої освіти і науки;
- 4) здійснюється для вирішення стратегічного завдання гуманітарної сфери ЄНГК – подальшої побудови інформаційного суспільства знань з інноваційно-орієнтованим типом економіки.

Інноваційна діяльність в сфері вищої освіти і науки є пов'язаною з:

- утворенням і накопиченням нових знань;
- використанням і комерціалізацією результатів НДПКР і розробок;
- трансформацією наукових досліджень і розробок, інших науково-технологічних досягнень у нові чи покращені продукти, технології, послуги, введені на ринок, в новий чи покращений технологічний процес, що використовується у практичній діяльності, чи новий підхід до соціальних послуг;
- утворенням інтелектуального і формуванням людського капіталу;
- утворенням підприємницького менталітету і корпоративної підприємницької культури у суб'єктів інноваційної діяльності в системі вищої освіти;
- застосуванням нових засобів, методів і технологій прискорення економічного зростання суспільства.

Об'єктами інноваційної діяльності в сфері вищої освіти і науки вочевидь є:

- інноваційні програми і проекти;
- нові знання та інтелектуальні продукти, освітні та наукові послуги;
- інфраструктура сфери вищої освіти і науки в системі гуманітарної діяльності ЄНГК, університетського (академічного) та інтелектуального підприємництва;
- організаційно-технічні рішення економічного, адміністративного, комерційного або іншого (не виробничого) характеру, що істотно поліпшують структуру і якість гуманітарної сфери ЄНГК (невиробничої і соціальної сфери);
- нові експериментальні зразки та інноваційні рішення інженерно-технічного характеру, інноваційні технології для виробництва нової продукції (послуг);
- механізми формування:
 - ринків освітньо-наукових послуг;
 - трудових ресурсів необхідної кваліфікації,
 - виховання у співробітників підприємницького менталітету та інтегрованої корпоративної підприємницької культури;
 - співпраці тріади “ВНЗ – промисловість (бізнес) – уряд (держава)”.

Суб'єкти інноваційної діяльності в сфері вищої освіти і науки – це фізичні або

юридичні особи (ВНЗ, наукові установи, структурні підрозділи освітньо-наукової системи), які провадять інноваційну діяльність або залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію інноваційних проектів гуманітарної сфери ЄНГК.

Інноваційна діяльність у сфері вищої освіти і науки призначена для отримання інноваційного продукту, нової послуги, інноваційної технології, методики або нового рішення. Інноваційний продукт є науково-дослідницькою або дослідною проектно-конструкторською розробкою нової технології (в тому числі – інформаційної) або продукції з виготовленням експериментальних зразків чи дослідної партії.

Інноваційна діяльність у сфері вищої освіти безпосередньо впливає на інтелектуальний і соціально-економічний розвиток держав. *Головним завданням* інноваційного розвитку сфери вищої освіти України вочевидь слід вважати безпосередню цілеспрямовану організаційно-економічну, науково-освітню й інженерно-технологічну діяльність, спрямовану на утворення суспільства знань з інноваційно-орієнтованим типом економіки держави.

Це передбачає:

1) прискорене утворення нових знань, прогресивних інноваційних технологій, інноваційних ресурсних джерел, матеріалів, засобів виробництва, форм споживання і розподілу виготовленої продукції та послуг;

2) здатність виробляти інноваційні продукти і послуги з використанням глобальних передових технологій і новітніх методів (просунутих методик), що стає домінуючим джерелом конкурентних переваг. Інноваційно-орієнтована економіка характеризується самобутніми (особливими й відмінними) виробниками та високою часткою послуг в економіці і є досить стійкою до зовнішніх впливів. Відмінною особливістю країн з інноваційно-орієнтованою економікою є виробництво та експорт нових глобальних знань (технологій, методів і методик), необхідних для розвитку інновацій та подальшого соціально-економічного зростання країн).

Нагадаємо, що інноваційно-орієнтований етап розвитку економіки держави характеризується зростанням підприємницької діяльності, у тому числі – збільшенням ролі інтелектуального підприємництва. Протягом понад століття спостерігається тенденція до підвищення інтелектуального рівня економічної діяльності, яка проявилася практично у всіх промислово розвинених країнах, починаючи від дрібних фірм і закінчуючи великими організаціями.

3) випереджаюче нарощення інтелектуального капіталу. Світова економічна система кінця XX – початку XXI століть характеризується новою парадигмою економічного розвитку на основі значного зменшення ролі матеріально-ресурсних компонентів суспільного виробництва і підвищенням ролі інтелектуальної складової. Оскільки виробництво, розподіл і використання знань становлять тепер основу економіки суспільства, заснованого на знаннях, характерними для неї є зростаючий взаємозв'язок між ринками капіталу й новими технологіями, глобальний характер створення та використання знань і технологій. У нових економічних умовах цілеспрямоване формування інноваційного потенціалу, нарощення інтелектуального капіталу і їх грамотне використання стає основою економічного росту.

4) формування національного людського капіталу. Базою суспільства знань є високоосвічена нація з фахівцями необхідного рівня на всіх рівнях функціонування державного устрою.

До основних напрямів інноваційного розвитку сфери (системи) вищої освіти відносяться:

1) утворення в українському суспільстві “підприємницького менталітету” шляхом активної пропаганди підприємницької діяльності як механізму самореалізації людини та утворення нових робочих місць, державна підтримка всіх видів підприємництва як головного чинника економічного зростання держави, посилення економічно-підприємницької просвіти, навчання основам економічних знань і підприємництва, професійного навчання, курсового навчання та тренінгів, навчання практичного підприємництва протягом життя;

2) широке запровадження за державної підтримки інноваційного “академічного або університетського підприємництва”, інтелектуального підприємництва, утворення законодавчих і нормативних актів із стимулювання винахідництва, розробки НДПКР, впровадження та комерціалізації результатів науково-технічної діяльності;

3) надання широкої (повної) автономії університетам усіх типів і форм власності;

4) посилення ролі “науки” дослідницьких університетів;

5) інтеграція університетської науки з академічною та галузевою наукою – наприклад, на умовах об’єднання або злиття ВНЗ з академічними та галузевими НДІ, лабораторіями тощо з метою утворення навчально-наукових об’єднань, наукових парків і технопарків з перспективою подальшої співпраці з промисловістю (бізнесом) і створенням технополісів і навчально-науково-промислових утворень (об’єднань, науко-градів, регіональних інноваційних навчально-науково-промислових комплексів). Утворення та розвиток інкубаторів, спін-оф і стартап компаній з широким використанням венчурного капіталу;

6) посилення ролі держави у підтримці тріади суспільства “Університет – Бізнес – Влада”, де осередком інноваційної діяльності виступає університет, а кожна з трьох інституцій, окрім своїх традиційних функцій, частково починає виконувати функції інших. Утворення незалежних інституцій із ліцензування та акредитації діяльності ВНЗ. Утворення нових форм бюджетного фінансування вищої освіти і наукових досліджень, надання грантів і державних замовлень виключно на конкурсній основі з залученням представників громадськості та мас медіа.

До основних етапів реалізації інноваційного розвитку вищої освіти слід віднести:

– формулювання та конкретизація науково-обґрунтованих інноваційних змін і напрямів їх впровадження;

– формування та конкретизація науково-обґрунтованих інноваційних змін і організаційних засад їх реалізації;

– науково-обґрунтований розрахунок матеріальних витрат на впровадження інноваційних змін;

– утворення необхідних економіко-організаційних умов для ефективного впровадження інноваційних змін;

– реалізація інноваційних змін, їх постійне оновлення та удосконалення.

На основі світового досвіду можна стверджувати, що основні інноваційні зміни в системі вищої освіти можуть відбуватися за об’єктивно визначеними головними напрямками. Далі розглянемо основні напрями, за якими відбуваються інноваційні зміни в сфері вищої освіти, і головні (бажані) результати (рис. 2):

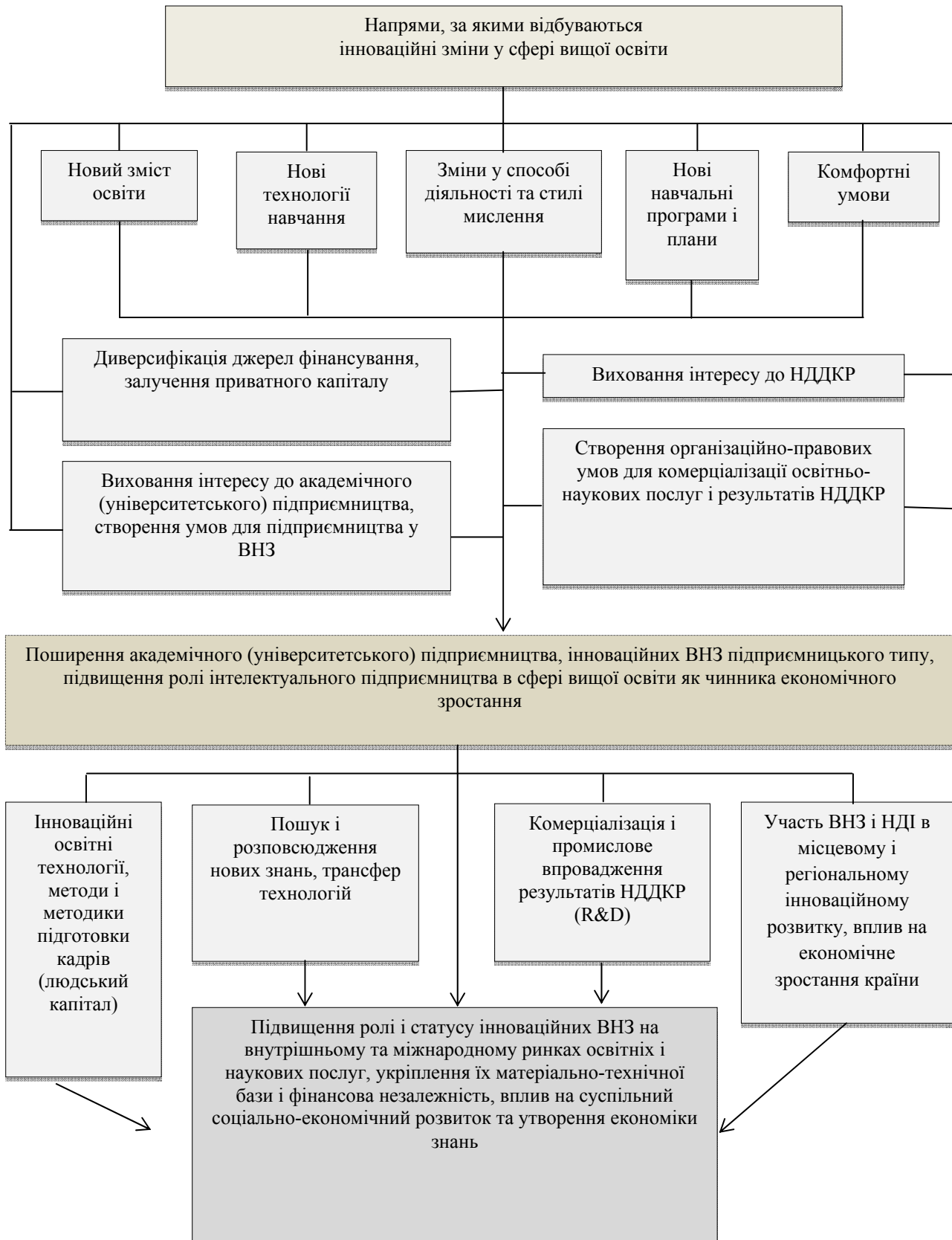

Рис. 2. Напрями, за якими відбуваються інноваційні зміни в сфері вищої освіти, і головні (бажані) результати

- *новий зміст освіти*: формування нового змісту освіти, спрямованого на підготовку людини до самореалізації і самостійного життя в суспільстві;

- *нові технології навчання*: розробка, створення та впровадження інноваційних технологій навчання, загальна і всеохоплююча підприємницька та екологічна освіта (підготовка);

- *нові навчальні програми і плани*: використання методів, прийомів, засобів впровадження нових навчальних програм і планів;

- *комфортні умови*: утворення комфортних умов для самовизначення особистості в процесі навчання.

- *зміни у способі діяльності та стилі мислення*: спонукання до змін у способі діяльності та стилі мислення як педагогів-викладачів, так і учнівства і студентства, змін у взаємовідносинах між ними, створення та розвитку інноваційних колективів у закладах освіти всіх рівнів.

- *виховання інтересу до НДДКР*: виховання у молоді інтересу до науково-дослідницької і проектно-конструкторської діяльності шляхом залучення до наукової та проектно-конструкторської роботи, прагнення до пошуку, винаходів і відкриттів;

- *диверсифікація джерел фінансування, залучення приватного капіталу*: диверсифікація шляхів і джерел фінансування, пошук нових джерел фінансової підтримки, створення інноваційних фондів фінансово-економічної і матеріально-технічної підтримки освіти, широке залучення й використання приватного капіталу;

- *виховання інтересу до академічного (університетського) підприємництва, створення умов для підприємництва у ВНЗ*: виховання і стимулювання у всіх членів колективу ВНЗ інтересу до академічного (університетського) підприємництва, до комерціалізації результатів освітньої, науково-дослідницької і інженерно-технічної діяльності, створення необхідних умов (матеріально-технічних, правових, системи заохочень і винагород) для мотивації і практичної реалізації освітнього, наукового, технічного і технологічного підприємництва у ВНЗ;

- *створення організаційно-правових умов для комерціалізації освітньо-наукових послуг і результатів НДДКР*: утворення необхідної нормативно-правової бази, підтримка на державному рівні заходів із комерціалізації результатів освітньо-наукової діяльності у сфері вищої освіти, підтримка академічного підприємництва;

- *поширення академічного (університетського) підприємництва, інноваційних ВНЗ підприємницького типу, підвищення ролі інтелектуального підприємництва в сфері вищої освіти як чинника економічного зростання*.

Впровадження таких інноваційних змін і трансформаційних перетворень у системі вищої освіти має призвести до:

- поширення та розповсюдження в сфері вищої освіти інноваційного академічного (університетського) підприємництва;

- створення інноваційних ВНЗ і наукових установ підприємницького типу;

- підвищення ролі інноваційного інтелектуального підприємництва, що є пов'язаним із виробництвом інноваційних продукції, технологій і послуг на основі використання нових знань і, ґрунтуючись на інтелектуальній діяльності високого рівня;

- прискорення економічного зростання держави й підвищення її конкурентоспроможності на світовій арені.

Результатом активного поширення академічного (університетського) підприємництва, діяльності інноваційних ВНЗ підприємницького типу, підвищення ролі та значення інтелектуального підприємництва в сфері вищої освіти мають бути:

- інноваційні освітні технології, методи і методики підготовки кадрів;
- пошук, отримання і розповсюдження нових знань, трансфер технологій;
- комерціалізація і промислове впровадження результатів НДДКР (R&D);
- участь ВНЗ і НДІ в місцевому і регіональному інноваційному розвитку, вплив на економічне зростання держави.

Найважливішими результатами таких інновацій є підвищення ролі і статусу інноваційних ВНЗ на внутрішньому та міжнародному ринках освітніх і наукових послуг, укріплення їх матеріально-технічної бази і фінансова незалежність, вплив на суспільний соціально-економічний розвиток та утворення економіки знань.

Нововведення в системі вищої освіти мають безпосередньо призводити до інноваційних змін (рис. 3). Цілком слушно розглядати інноваційну діяльність ВНЗ в системі вищої освіти як економічну категорію, пов'язану з капіталізацією і комерціалізацією інтелектуальної продукції – знань, технологій, освітньо-наукових послуг тощо.

Рис. 3. Типи нововведень у системі вищої освіти, що можуть призводити до інноваційних змін

Розглянемо далі інновації економічно-ринкового типу, що викликані науково-технічним і промислово-економічним розвитком суспільства та розповсюдженням ринкових економічних відносин на всі сфери соціально-економічної діяльності людства, комерціалізацію освітньої та науково-технічної діяльності ВНЗ і всієї вищої освіти (інновації економічно-промислового розвитку, залежні від ринкових вимог).

До інновацій економічно-ринкового типу належать такі нововведення, що дозволяють в умовах зменшення бюджетного фінансування вищої освіти і науки дістати необхідні ресурси не тільки для виживання, але й для процвітання ВНЗ. Це:

1) нові форми і типи фінансування освіти і кредитування освітніх послуг, закладів освіти різних типів, статутної (у т.ч. – освітньої, наукової, науково-технічної, просвітницько-культурної) діяльності закладів освіти; диверсифікація джерел

фінансування; утворення різноманітних фондів, грантів, інституту ендаументу;

2) комерціалізація результатів освітньої діяльності (контрактні форми навчання освітніх, консультаційних, експертних й інших послуг), наукової і науково-технічної діяльності (НДДКР, трансфер технологій) ВНЗ, отримання додаткових фінансових надходжень від позастатутної діяльності (передачі в оренду майна, організації масових заходів для місцевої і регіональної громади тощо);

3) участь ВНЗ у інноваційному соціально-економічному місцевому, регіональному та загальнонаціональному розвитку, відкритті нових напрямів підприємницької діяльності, підприємств і сфер промисловості;

4) тісна співпраця з промисловістю і бізнесом: спільне виконання НДДКР, цільова підготовка кадрів, відкриття та підтримка діяльності спільних малих підприємств, спільна участь у акціонерних компаніях;

5) активна участь ВНЗ у:

– розвитку підприємництва;

– навчанні, тренуванні та підготовці підприємців різних типів і лідерів для промисловості та соціальної сфери;

– розробці та лобюванні необхідних нормативних актів щодо розвитку і підтримки підприємництва;

– сприянні підвищенню конкурентоспроможності промислово-економічного потенціалу країни.

6) розвиток академічного (університетського) підприємництва – комерціалізація результатів НДДКР, отримання фінансових надходжень від ліцензійно-патентної діяльності, а також акціонерних дивідендів від діяльності стартап (спін-офф і спін-аут) компаній;

7) активна участь ВНЗ у конкурентній боротьбі з іншими ВНЗ, підвищення власного іміджу, якості освітньо-наукових послуг, вихід на зарубіжні освітні ринки, широка інтернаціоналізація освітньої та наукової діяльності, використання міжнародних освітніх стандартів тощо.

Зауважимо, що інновації економічно-промислового розвитку, залежні від ринкових вимог, є найбільш болючими, дискусійними та неприйнятними для значної кількості освітян і науковців. Вторгнення ринкових механізмів господарювання в академічну сферу багато в чому є протиріччям понять “чистої науки та освіти”, що є незалежними від фінансових втручань і фінансового тиску. Однак, зрозумілим також є, що в умовах тотальної комерціалізації усіх сфер життя людства, глобальних фінансових криз і постійного зменшення обсягів фінансування науки та освіти (і, в першу чергу, вищої освіти), питання “бути чи не бути” реально постає перед значною кількістю ВНЗ і наукових установ, великим числом освітян і науковців у всіх країнах світу. У тих країнах, де реально підтримуються освіта і наука, вже створені необхідні умови для їх цивілізованої альтернативної фінансової підтримки.

Висновки:

1. Інноваційна діяльність у сфері вищої освіти, науки, освітньо-наукового та просвітницько-культурного обслуговування має соціально-економічну сутність, поєднує в собі комплекс організаційних, економічних і соціальних дій, спрямованих на утворення суспільства знань з інноваційно-орієнтованим типом економіки країни.

2. Ця інноваційна діяльність пов'язана зі створенням, капіталізацією,

комерціалізацією інтелектуальної продукції, розповсюдженням нових знань, трансфером технологій, наданням інноваційних освітньо-наукових послуг і є такою, що має розвиватися випереджаючими темпами, сприяючи реальному реформуванню та оновленню системи освіти у відповідності до нових вимог і запитів суспільства і часу.

3. Однією з найважливіших її складових є інноваційна діяльність орієнтованих на підприємництво університетів – академічне (університетське) підприємництво.

4. Серед основних типів нововведень в системі освіти, що можуть призводити до інноваційних змін, доцільно виділити економічно-ринкові, що із технологічними, структурно-педагогічними, освітньо-педагогічними та організаційно-педагогічними разом спрямовані на здійснення інноваційних змін в системі вищої освіти.

5. Інновації економічно-ринкового типу відіграють важливу роль у інноваційній підприємницькій діяльності ВНЗ і системи вищої освіти в цілому.

Використані джерела:

1. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu> (Дата звернення: 20.11.2014).
2. Reinventing Higher Education, towards Participatory and Sustainable Development, UNESCO, Bangkok, 2008. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://unesdoc.unesco.org/images/0016/001631/163155e.pdf> (Дата звернення: 21.11.2014).
3. *Duderstadt, James J.* A University for the 21st Century / Duderstadt, James J. ; A USA, Ann Arbor: University of Michigan Press, 2000. – 376 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.amazon.com/University-21st-Century-James-Duderstadt/dp/0472110918> (Дата звернення: 09.05.2010).
4. Енциклопедія освіти / головний 24ед. В. Г. Кремень ; Акад. пед. наук України. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. *Каленюк І. С.* Освітній імператив інноваційного розвитку країни / Формування інноваційної моделі розвитку національної економіки : у 2-х ч. / за заг. ред. І. С. Каленюк. – Чернігів, 2009. – 592 с.
6. *Комраков Е. М.* Создаём инновационное образование / Е. М. Комраков // Народное образование. – 2003. – № 7. – С. 30-37.
7. *Мякотин Ю. Г.* Инновационное образование: концепции, проблемы, становление, поиск технологий / Ю. Г. Мякотин, В. Е. Шукшунов. – М. : Академические чтения, 2004. – 102 с.
8. *Олійник А.* Поняття й реальність процесу інноваційного розвитку освіти в Україні у контексті Болонських декларацій / А. Олійник // Вища освіта України. – 2007. – № 1. – С. 42-49.
9. *Романовський О. О.* Шляхи впровадження інновацій, підприємництва та підприємницької освіти в системі національної освіти України : монографія / О. О. Романовський. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 416 с.
10. *Хуторской А. В.* Педагогическая инноватика: методология, теория, практика: научное издание / А. В. Хуторской. – М. : Изд-во УНЦ ДО, 2005. – 222 с.
11. *Хуторской А. В.* Педагогическая инноватика : учеб пособие для студ. высших учеб. заведений / А. В. Хуторской. – М. : “Академия”, 2008. – 256 с.
12. *Євтушевський В.* Становлення і розвиток інновацій у вищій школі / В.Євтушевський, Л. Шаповалова // Вища освіта України. – № 2. – К., 2006. – С. 62-66.
13. Инновационная деятельность вузов: принципы и механизмы организации // Высшее образование сегодня. – М., 2006. – № 5. – С. 4-11.
14. *Романовський О. О.* Феномен підприємництва в університетах світу : монографія / О. О. Романовський. – Вінниця : Нова книга, 2012. – 503 с.
15. *Лобов В. Г.* Предпринимательская деятельность высшего учебного заведения / В. Г. Лобов. – М. : ООО “Маркет ДС Корпорейшн”, 2004. – 106 с.

16. Асаул А. Н. Управление высшим учебным заведением в условиях инновационной экономики / А. Н. Асаул, Б. М. Капаров ; под ред. А. Н. Асаула. – СПб. : “Гуманистика”, 2007. – 280 с.
17. Боголіб Т. М. Принципи управління вузом : монографія / Т. М. Боголіб. – К. : Т-во “Знання”, КОО, 2004. – 204 с.
18. Денисенко М. П. Інноваційний розвиток суспільства на основі інтелектуального капіталу / М. П. Денисенко // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Економіка”. – Вип. 23. – Острого : Нац. ун-т “Острозька академія”, 2013. – С. 15-19.
19. Гаврилов Н. А. Развитие инновационных моделей дистанционного обучения как направление информатизации образования на региональном уровне / Н. А. Гаврилов, В. Р. Имакаев, С. В. Шубин // Телекоммуникации и информатизация образования. – 2006. – № 2. – С. 129–135.
20. Гришин І. Я. Національна ідея тотальних інновацій та інформаційна технологія клієнт-сервер / І. Я. Гришин // Вісник УАДУ. – 2005. – № 2. – С. 205-208.
21. Романовський О. О. Теоретико-методологічні засади інноваційного розвитку сфери вищої освіти : дис. ... докт. екон. наук. – К. : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2013. – 530 с.

Романовский О. О. Социально-экономические проблемы инновационного развития сферы высшего образования.

Статья посвящена исследованию организационно-экономической инновационной деятельности в системе высшего образования Украины. Проанализированы и обобщены существующие теоретические и практические исследования инновационной деятельности в сфере высшего образования, обнаружено и исследовано экономические механизмы и социальные составляющие инновационного развития сферы высшего образования как действенного фактора повышения эффективности и совершенствования управления национальным хозяйством.

Ключевые слова: организационно-экономические инновации; сфера высшего образования; управление национальным хозяйством.

Romanovskiy O. O. Socio-economic problems of innovation development of the sphere of higher education

The paper is dedicated to the research of organizational and economic innovation activity in higher education in Ukraine. The purpose of the article is the analysis and synthesis of existing theoretical research and practical innovation activity in higher education, search and investigation of economic mechanisms and social components of innovative development of higher education as a factor for increasing efficiency and improving management of the national economy.

Keywords: organizational and economic innovation; sphere of higher education; management of the national economy.

УДК: 330.101.5 (477)

Бицюра Ю. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

**НООЕКОНОМІКА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА ВІДПОВІДЬ
НА ВИКЛИКИ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА**

Проаналізовано і узагальнено теоретико-методологічні основи нооекономіки як конструктивної методологічної платформи теорії постіндустріального суспільства. Визначено предмет нооекономіки та її основні характерні ознаки.

Ключові слова: нооекономіка, ноосфера, постіндустріальне суспільство, нова парадигма економічної науки.